



СЪЗДАВАНЕ НА ЦЕНТЪР ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗИ НА
СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО (CAPA)

ESTABLISHMENT OF A CENTER FOR AGRI-POLICY ANALYSIS (CAPA)

ДОКЛАД

БАЗОВИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ИЗБРАНИ КУЛТУРИ ОТ СЕКТОР ЗЪРНО И СЕКТОР МАСЛОДАЙНИ

Предвиждания в средносрочен план – 2018 година

Март 2014

доц. д-р Б. Иванов, ас. Е. Соколова, гл. ас. П. Кировски

Консултанти:

проф. д-р У. Майерс, д-р Д. Бинфийлд, д-р Пат Уестхоф и проф. д-р Р. Попов

Изпълнител: Екип на Център за икономически анализи на селското стопанство към Институт по аграрна икономика – София, в асоциирано партньорство с Изследователски институт по храни и аграрна политика на Университета Мисури

Важно: Всички становища, констатации, изводи или препоръки, изразени в тази публикация са на авторите и не отразяват непременно позицията на Института по аграрна икономика или Фондация „Америка за България”.

Финансирано с подкрепата на Фондация Америка за България по проект „Създаване на Център за икономически анализи на селското стопанство (CAPA)”.

www.iae-bg.com
www.fapri.missouri.edu



СЪДЪРЖАНИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ	2
РЕЗЮМЕ	3
ОСНОВНИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ДОПУСКАНИЯ	4
ГЛОБАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В ЗЪРНЕНИЯ СЕКТОР	6
ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАЗХОДИ – ПРЕДВИЖДАНЯ ДО 2018	8
ПРОДУКТОВИ БАЛАНСИ.....	9
ПШЕНИЦА	9
ЕЧЕМИК	10
ЦАРЕВИЦА	11
СЛЪНЧОГЛЕД	12
РАПИЦА	13
РАЗВИТИЕ НА СЕКТОРИТЕ.....	14
Площи и добиви	14
Производство	15
Цени	15
Потребление.....	16
Износ.....	17
Внос	19
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	19
ЛИТЕРАТУРА.....	21



РЕЗЮМЕ

Настоящият доклад представя актуализираните резултати от процеса на моделиране на пет основни култури: пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед и рапица. Тези пет култури съставляват 55% от използваната земеделска земя в България и над 90% от обработваемата земя.

Моделът, използван за осъществяване на предвижданията е частично равновесен и динамичен, базиращ се на исторически данни и експертни оценки. Той е свързан с цялостното развитие пазара на разглежданите култури, както и с други сектори на селското стопанство и макроикономическата ситуация в страната. 5-те култури - пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед и рапица имат подобна спецификацията на модела. При осъществяване на проектно моделиране основен метод на изследването е иконометричното моделиране, където:

$$Y = f(X_1; X_2; X_3)$$

$$Y = \alpha + \varepsilon\beta_1 X_1 + \varepsilon\beta_2 X_2 + \varepsilon\beta_3 X_3 \dots$$

+ ξ , където

α – интерсепт

ε - еластичност

β – регресионни коефициент

$X_{1,2,3}$ - променливи

ξ – факторна грешка

Проектното моделиране в зърнения сектор е извършено на основата на база данни за периода от 1998 до 2013 година. Сред основните източници на данните са:

- Национални статистически източници – НСИ, МЗХ – Агростатистика и дирекция “Стратегии, анализи, планиране и пазари”
- ЕВРОСТАТ
- FAPRI, FAO and USDA
- Експертен подход с теренни проучвания и представителни стопанства

Регресионните коефициенти се изчисляват, като се използва регресия, а коефициентите на еластичност се определят експертно (Hanrahan, 2001). Резултатите от модела показват, че продукцията от тези култури ще запази своята възходяща тенденция през следващите години, главно поради благоприятната глобална пазарна среда на нарастващо търсене на зърнени култури и на сравнителните предимства на тези култури в България в сравнение с други сфери и трайни насаждения. Очакваните промени в ОСП ще доведат до леко понижаване процента на засетите и реколтирани площи за повечето култури, като от подобно развитие се очаква в



крайна сметка да се възползва производството на други култури, различни от изброените пет.

Изследването е опит да се включат в българската аналитична практика методите на моделиране. Важно е да се отбележи, че проектното моделиране не адвокатства за една или друга политика, а представя очертаващите се тенденции на базови показатели в анализираните сектори. То дава възможност за

извършване на анализ на въздействието и на сравнителен анализ при различни сценарии на политиката и развитието на международните пазари, както и дава ценна пазарна информация на земеделските производители, преработвателите и търговците за очакваните промени в глобален и национален аспект. То подпомага вземането на решения и калибриране на политиките.

ОСНОВНИ МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ДОПУСКАНИЯ

Развитието на модела задължително включва събирането на голям обем информация и създаването на база данни не само за конкретните сектори, но и макроикономически данни. С оглед направата на 5-годишни проекции е необходимо да се вземат основателни предположения за развитието на икономиката на страната, като цяло. В случая те са показани в Таблица 1. В макроикономическите перспективи са включени данни за БВП, население, валутни курсове, инфлация и т.н. Тези променливи не са обект на моделиране, а са екзогенни, т.е. са взети от външни източници. Повечето от историческите данни са от българската национална статистика, докато прогнозите за БВП,

инфлацията и валутните курсове са изготвени от IHS Global Insight и са съобразени с национални източници и държавни прогнози.

Основната част от макроикономическите показатели оказват преобладаващо влияние върху търсенето и използването на стоките. Например равнищата на БВП служат като основа, участваща при предвиждане на доходите на домакинствата. Населението и покупателната му способност са други макроикономически показатели, които влияят на потреблението и използването на продукцията от зърно и маслодайни семена. Предвижда се броят на населението да намалява с темповете, с които това се е случвало от предходни



години, докато слабият ръст в БВП се домакинствата в проектния период.
очаква да повиши доходите на

Таблица 1. Предвиждания на основни макроикономически показатели

	2014	2015	2016	2017	2018
% на растеж на БВП на годишна база	1,5	2	2	3	3
Номинален БВП (млн лв)	79298,24	80884,21	82501,89	84976,95	87526,25
Реален БВП (млн. лв)	78359,04	79211,57	80440,29	82667,32	84639,06
Население (мил.)	7,12	7,03	6,96	6,86	6,78
Обменен курс лв/долар	1,46	1,49	1,50	1,51	1,53
Обменен курс лв/евро	1,96	1,96	1,96	1,96	1,96
Реален БВП/човек	11012	11273	11558	12052	12492
Средногодишна инфлация	1,20	2,11	2,56	2,79	3,41

Източник: CAPA, на основата на прогнози от IHS Global Insight (2013 г.), НСИ и национални експертни оценки

Други важна информация, която е включена в модела е свързана с подпомагането получавано, като част от ОСП 2014-2020. Земеделските производители, отглеждащи избраните култури получават подпомагане от Първи стълб на ОСП, под формата на директно подпомагане, както и агроекологични плащания (до 2017), като част от втори стълб.

Основните компоненти на подпомагането по първи стълб, които засягат производителите от секторите зърнени и маслодайни, са:

– *Схема за основно плащане (т.нар. базово плащане):* на него ще се падат до 70 % от националния пакет за преки плащания и ще бъде организирано като плащане на площ.

– *Преразпределително*

плащане (ПРП) за първите 30 хектара на всяко стопанство ще се предвиди по-висока ставка на плащане на площ, като поради структурата на стопанствата и на тяхното производство се очаква, стопанствата от сектор зърно да получат най-малък ефект от новата схема

– 30 % от националния пакет на държавите членки ще бъде отделен за т.нар. зелено плащане. Тази схема се предвижда да започне да се прилага след 2015 година и плащане за екологизиране ще се отпуска само за площите, които отговарят на изискванията.





ГЛОБАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В ЗЪРНЕНИЯ СЕКТОР

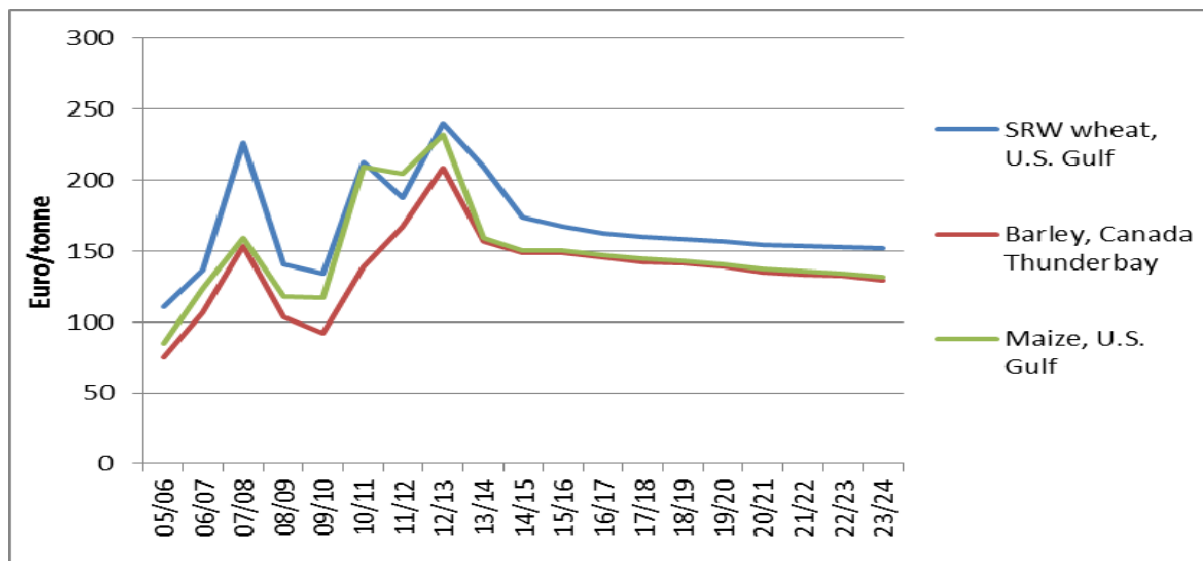
Глобалните базови предвиждания, разработвани от Изследователския институт за продоволствена и аграрна политика към Университета на Мисури-Колумбия (FAPRI) позволява генерирането на проекции за продуктовете баланси, площи и цени за 10-годишен период. Проекциите се представят ежегодно – януари месец пред Конгреса на САЩ, през месец март се публикуват официално, а през месец август те се актуализират. Те се базират на последният доклад на FAPRI от месец март 2014 година. През разглеждания период се очаква да настъпят известни промени, които се дължат на новостите в прилаганата политика в САЩ и ЕС. Директните плащания в САЩ отпадат, докато в ЕС те биват силно модифицирани.

Очакванията за динамиката на цените на селскостопанските продукти е, че те няма да паднат под нивата от 2006 година. Разходите от своя страна ще продължат да бъдат на сравнително високи нива, поради високите разходи за енергия. Цената на зърнените култури ще отбележи спад от нивата от 2012/13 година и се очаква да се стабилизира в средата на десетилетието. Спадът в

цените при различните зърнени култури в световен мащаб ще бъде различен, което ще се дължи на специфичните особеност при различните култури. Очакванията за понижение на цените на пшеница и царевица са за около 25% към 2014/15 година.

След сериозната суша, производството на царевица в САЩ се възстанови, като отбеляза рекордно високи стойности през 2013/14, което свали цената и доведе до възстановяване на запасите. Очаква се цените да паднат с около 30% (Фиг. 1). Това което се отчита като световна тенденция е запазване на площите с основните зърнени култури в повечето страни с изключение на Канада, което се очаква намали производството специално на пшеница през 2014/15 с около 1,7% в сравнение с 2013/14, но като цяло пазарът се очаква да бъде благоприятен. В ЕС прогнозите за реколтата са в посока нарастване, като при пшеница се очаква около 2% по-високо производство, докато при царевица с около 1,8%. Известно намаление може да има при ечемика поради ограничаване на площите.

Фиг. 1. Световни цени на зърнени култури.



Източник: FAPRI-MU deterministic baseline, януари 2014

Ръстът в обработваните площи с петте култури в световен мащаб се очаква да се забави, тъй като ниските цени няма да създават допълнителни стимули за разрастване. В някои от страните в Южна Америка все още има допълнителни площи, които биха могли да се включат в производството. Очакванията са основно за разширяване на отглеждането на маслодайни и фуражни култури, които са пряко свързани с местното и млечното животновъдство. Очакванията са за ръст в средните добиви от единица площ, свързани със сортовия състав и агротехниката при различните култури.

Световното производство и търговията са пряко зависими от пазарната конюнктура в Китай, и промени там биха могли да доведат до сериозни промени в предвижданията. Основните

притеснения, които могат да повлияят негативно на пазара са задълбочаване на кризата в Украйна, които да доведат до намаление на производството и износа на зърнени и маслодайни култури. Наред с това, цената на енергийните ресурси е определяща за равнището на световната търговия, като в сегашните предвиждания е заложено запазване на почти същите нива от последните години.

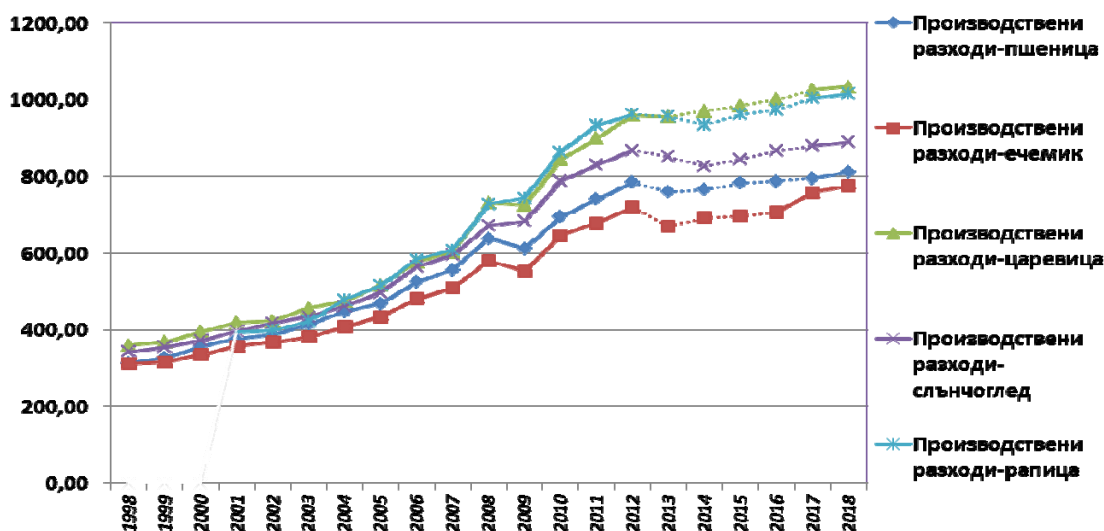
ПРОИЗВОДСТВЕНИ РАЗХОДИ – ПРЕДВИЖДЕНИЯ ДО 2018

Производствените разходи, обект на анализ и моделиране са разходи за семена, за горива, за торове и химически препарати (пестициди и инсектициди). Предвижданията до 2018 г е, че себестойността при отделните култури незначително ще се увеличи, достигайки около 980-1000лв/ха при царевичата и рапицата, 820-850лв/ха за слънчогледа и около 800лв/ха при пшеницата и ечемика (Фигура 2).

Обект на моделиране са единствено преките разходи, свързани с производството и с тяхна помощ се изчислява очакваната възвръщаемост от производството на избраните култури, което от своя страна оказва влияние на

засяваните и реколтирани площи. Разходите за торове и горива ще останат да доминират в структурата на производствените разходи, като световните проекции показват, че може да се очаква едно нормално увеличение, както на цените на горивата, така и на торовете в рамките до 5% годишно. Използването на тези суровини се моделира и зависи, както от цените на съответните ресурси, но така също от технологиите и цените на стоките. Докато цените на суровините са изцяло зависими от глобалните пазари, това представлява слабост за сектора и повишава неговата зависимост.

Фигура 2. Динамика на производствените разходи, лв/ха



Източник: МЗХ, проект САРА



ПРОДУКТОВИ БАЛАНСИ

ПШЕНИЦА

Пшеница	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
							000 ха						
Площ	970	1088	1112	1248	1132	1138	1185	1170	1243	1188	1149	1126	1111
							т/ха						
Добив	3,40	2,20	4,20	3,20	3,61	3,92	3,76	4.25	3.93	3.98	4.02	4.07	4.12
							000 тона						
Производство	3299	2393	4668	3993	4085	4459	4456	4973	4885	4724	4622	4582	4574
Внос	16	67	25	34	36	34	33	35	36	37	38	38	38
Начална наличност	374	313	160	166	317	387	441	259	330	327	318	310	309
Общо предлагане	3689	2773	4853	4193	4438	4880	4930	5266	5252	5088	4977	4931	4922
Потребление	2283	2172	2278	2284	1993	2004	2018	2055	2069	2047	2036	2021	2042
Употреба за фураж	940	800	900	872	610	620	704	720	715	719	730	740	781
Употреба за човешка консумация	1100	1100	1100	1100	1100	1100	1023	1045	1051	1040	1030	1012	997
Употреба за семена	243	272	278	312	283	284	290	289	303	288	276	269	264
Износ	1094	441	2409	1592	2058	2434	2486	2882	2855	2724	2630	2600	2576
Крайна наличност	313	160	166	317	387	441	426	330	327	318	310	309	304
Общо търсене	3689	2773	4853	4193	4438	4880	4930	5266	5252	5088	4977	4931	4922



ЕЧЕМИК

Ечемик	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	000 ха												
Площ	186	187	223	259	245	179	191	205	207	199	190	181	164
	т/ха												
Добив	2,90	2,20	3,90	3,30	3,40	3,95	3,46	3.90	3.70	3.75	3.79	3.84	3.89
	000 тона												
Производство	539	411	869	853	834	707	662	800	767	745	719	694	639
Внос	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Начална наличност	176	202	59	68	28	42	5	9	22	23	23	22	21
Общо предлагане	715	613	929	921	862	749	667	808	789	768	742	717	661
Потребление	375	366	373	392	420	371	370	391	385	387	390	390	389
Употреба за фураж	222	213	212	223	254	220	221	240	234	237	243	246	248
Употреба за човешка консумация	110	110	110	110	110	110	106	104	103	103	103	103	103
Употреба за семена	43	43	51	59	56	41	44	48	48	46	44	42	38
Износ	138	188	487	501	400	372	292	395	381	358	330	305	252
Крайна наличност	202	59	68	28	42	5	6	22	23	23	22	21	19
Общо търсене	715	613	929	921	862	749	667	808	789	768	742	717	661



ЦАРЕВИЦА

Царевица	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
							000 ха						
Площ	350	214	329	274	328	399	467	420	454	451	459	483	495
							т/ха						
Добив	4,50	1,50	4,20	4,70	6,25	5,53	3,68	5.48	4.79	4.85	4.91	4.97	5.03
							000 тона						
Производство	1576	322	1383	1289	2047	2209	1718	2302	2174	2187	2253	2400	2492
Внос	88	347	94	132	89	82	37	40	43	43	40	37	34
Начална наличност	445	714	151	190	94	370	476	448	420	414	416	423	437
Общо предлагане	2109	1383	1628	1610	2229	2660	2231	2790	2637	2644	2710	2860	2963
Потребление	1145	1213	1095	983	981	1069	1102	1118	1108	1114	1103	1112	1123
Употреба за фураж	889	960	842	730	728	715	778	764	754	760	751	760	771
Употреба за човешка консумация	250	250	250	250	250	350	321	350	350	349	347	347	347
Употреба за семена	5	3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	5	5
Износ	250	19	343	534	879	1115	781	1252	1116	1114	1184	1311	1396
Крайна наличност	714	151	190	94	370	476	348	420	414	416	423	437	444
Общо търсене	2109	1383	1628	1610	2229	2660	2231	2790	2637	2644	2710	2860	2963



СЛЪНЧОГЛЕД

Слънчоглед	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	000 ха												
Площ	751	602	722	684	730	747	781	752	799	770	753	750	742
	т/ха												
Добив	1,60	0,90	1,80	1,90	2,10	1,93	1,78	2.40	2.05	2.10	2.15	2.21	2.26
	000 тона												
Производство	1201	542	1299	1299	1533	1442	1390	1804	1638	1619	1622	1654	1674
Внос	4	11	10	14	10	18	12	18	18	18	18	18	18
Начална наличност	211	226	92	186	120	179	231	137	170	155	153	154	156
Общо предлагане	1416	779	1401	1499	1663	1639	1633	1959	1826	1792	1793	1826	1749
Потребление	563	342	558	558	558	558	588	578	583	581	579	583	586
Употреба за	510	310	450	450	450	450	464	467	467	463	459	459	459
слънчогледово масло													
Употреба за човешка	50	30	105	105	105	105	121	108	113	115	117	121	125
консумация													
Употреба за семена	3	2	3	3	3	3	3	3.01	3.23	3.03	2.95	2.93	2.90
Износ	628	344	657	821	926	850	841	1211	1088	1058	1060	1087	1106
Крайна наличност	226	92	186	120	179	231	205	170	155	153	154	156	157
Общо търсене	1416	779	1401	1499	1663	1639	1633	1959	1826	1792	1793	1826	1849



РАПИЦА

Рапица	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
							000 ха						
Площ	16	54	88	108	212	231	135	141	158	127	112	110	115
							т/ха						
Добив	1,80	1,70	2,60	2,10	2,57	2,25	2,01	2.38	2.20	2.26	2.31	2.37	2.42
							000 тона						
Производство	29	92	228	228	545	520	270	336	348	286	259	260	278
Внос	0	0	4	3	2	2	2	5	5	5	5	5	5
Начална наличност	7	7	6	8	1	12	1	2.65	3.27	3.45	3.26	3.35	3.43
Общо предлагане	36	100	238	239	547	534	273	343	355	294	267	268	286
Потребление	6	19	42	17	24	15	19	29	29	25	22	22	22
Употреба за	5	19	42	17	23	14	18	28	28	25	22	21	22
производство на масло													
Употреба за семена	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0
Износ	23	75	187	221	511	518	250	311	323	265	241	243	260
Крайна наличност	7	6	8	1	12	1	4	3.27	3.45	3.26	3.35	3.43	3.52
Общо търсене	36	100	238	239	547	534	273	343	355	294	267	268	286

РАЗВИТИЕ НА СЕКТОРИТЕ

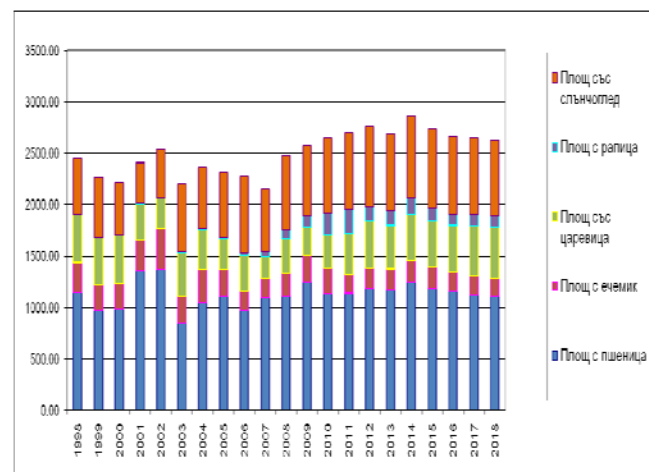
Площи и добиви

Развитието на производството (фигура 3) на представителите на двете групи култури до 2018 година се характеризира с незначителен спад, като единствено площите с царевица се очаква да се повишат леко. Това ще се дължи основно на приложението и ефекта на мерките за директно подпомагане, част от ОСП 2014-2020, като може да се очаква, че изискванията, за т.нар. „зелено” плащане са основата за включването и на други култури в сеитбооборота. Увеличаването на площите със царевица се дължи на по-високата рентабилност на тази култура и намаляване на площите при нея през последните 6-7 години, което може да доведе до тяхното възстановяване. Рапицата също може да бъде засегната, което се дължи на намаляване интереса към енергийните култури и високите колебания в добива в резултат на засушаванията.

Тенденцията при средния добив (фигура 4) на площ е за нарастване, като се очаква подобрението в сортовите характеристики и агротехниката да доведе до повишаване на средния добив на единица площ. Тъй като средният добив е

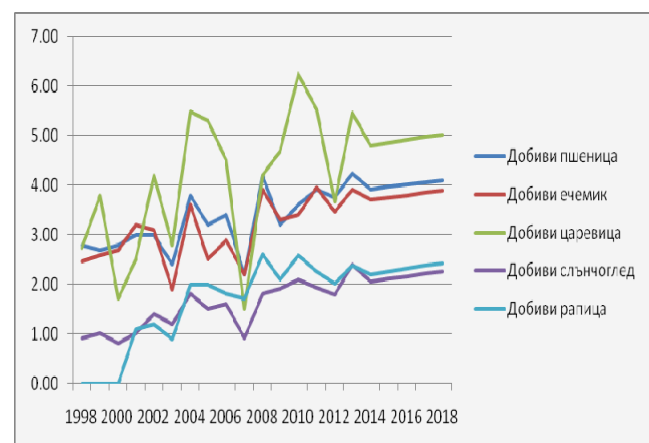
пряко свързан с климатичните условия през дадената година може да се очакват различни колебания в конкретните количества.

Фигура 3. Динамика на реколтираните площи до 2018, хил.ха



Източник: МЗХ, проект САРА

Фигура 4. Динамика на добивите, т/ха



Източник: МЗХ, проект САРА

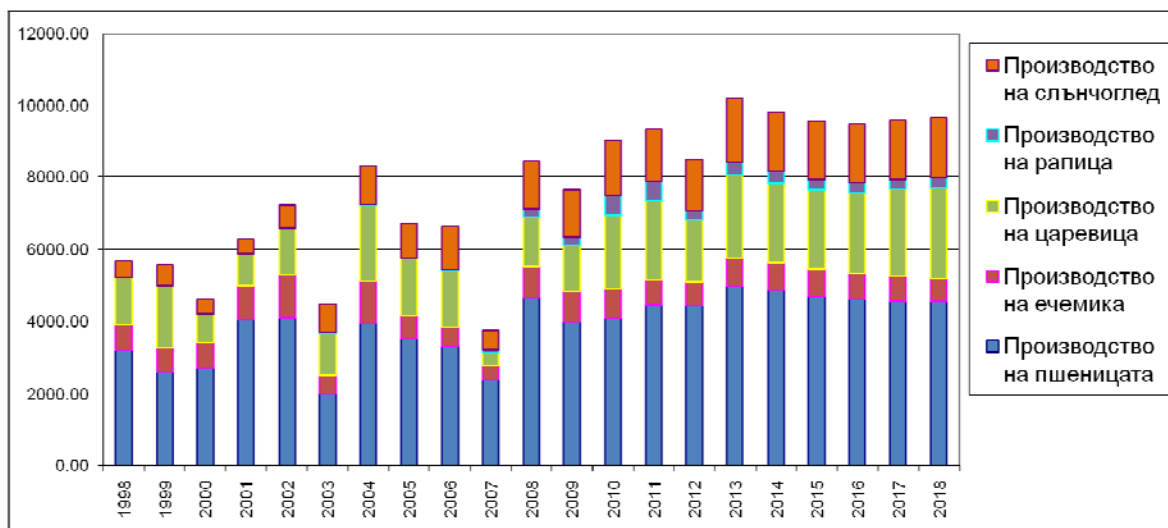
Производство

Динамиката на общото производство (фигура 5) е в пряка връзка с реколтираните площи и средния добив от единица площ. За почти всички култури се очаква повишаване на количеството общо производство. Това не трябва да изключва факта, че в следващите години може да има неблагоприятни по отношение на засушаването явления. Анализът на валежите от 1970 година насам показва, че в последното десетилетие са отслабени високите стойности на валежите, но се е засилила честота в

редуването на по-добри с по-лоши години на валежи. Наблюдават се едни по-еднородни, като валежна сума месеци, важни за вегетацията на тези култури.

Проблемът пред зърнопроизводството е, че то обхваща почти цялата територия на страната и нараства и в региони, където природните условия не са от най-подходящите. Например в южните части на България, добивът на тези 5 култури трудно може да достигне равнищата в северната част, което поставя производителите в тези райони в относително по-слаби позиции.

Фигура 5. Динамика на общото производство до 2018, хил. тона



Източник: МЗХ, проект CAPA

Цени

Цените на петте култури (таблица 2) ще бъдат поставени под натиск от

очакваните низходящи тенденции при цените в глобален мащаб, което се



дължи на стабилизиране на пазари, като при рапица до около 620-производството и запазване на 640 лв./тон до 2018 г. Трябва да се има световното търсене. Цените в България предвид българските цени са пряко през следващите 5 години се очаква да свързани със световните и следват се движат в рамките на 250-300 лв./тон тенденциите и тяхното движение. В средногодишно при пшеница, ечемик и рамките на предвижданията се царевича и до около 550 лв./тон при проектират средногодишните цени, като рапица и малко по-малко при слънчоглед. разбира се ежемесечно и понякога дори Това е продиктувано от предвижданото ежедневно е възможно да има сериозни намаление на цените на световните колебания.

Таблица 2. Цени, лв/тон

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Лв/тон					
Пшеница	307	269	262	257	252	249
Ечемик	283	264	249	242	239	237
Царевича	297	273	260	273	270	266
Слънчоглед	650	483	484	491	503	513
Рапица	667	484	522	526	539	545

Източник: проект CAPA

Потребление

Общото търсене на зърнени и маслодайни култури е стабилно, и зависи, както от вътрешното потребление, развитието на сектор животновъдство, така и от възможностите за износ. Прогнозите показват, че общото търсене на пшеница през 2018 г. ще бъде малко по-ниско от търсенето през 2013 г. (4,922 милиона тона и 5,266 милиона тона съответно). Единствено при царевичата общото търсене през 2018 ще е по-високо от това

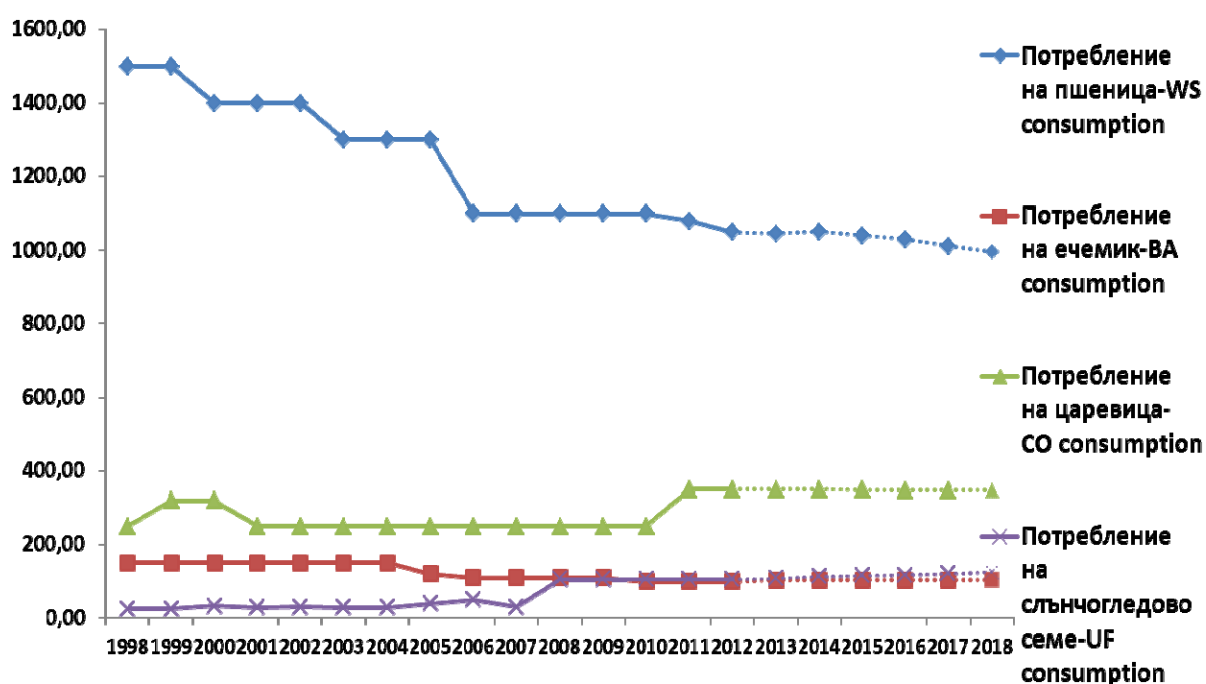
през 2013. Например, очакваното търсене на царевича през 2018 г. е 2,963 милиона тона, а през 2013 г. е 2,790 милиона тона. Търсенето на слънчоглед през 2018 г. се очаква да бъде 1,849 млн. тона, докато през 2013 то е 1,959 млн. тона.

Човешката консумация (фигура 6) се определя от доходите, цените на суровините и населението (Kazlauskienė et al, 1991) и поддържа стабилен тренд, близък до тенденциите през последните

години. Единствено при консумацията на пшеница се очаква малко по-голямо намаление, дължащо се на намаление на населението и на намаленото производство. Стойността на човешката консумация на пшеница през 2018

година е около 990 хил. тона, което е с около 5% по-малко в сравнение с консумацията през 2013 година. Очаква се стабилна консумация на царевица на нива от 2012 година.

Фигура 6. Човешка консумация, хил. тона



Източник: МЗХ, проект CAPA

Износ

Единственият отрасъл в икономиката на страната, който през последните години формира положително външнотърговско салдо, е селското стопанство. Този показател го определя като жизнен отрасъл, способен да допринесе за изграждането на конкурентен и ефективен производствен и бизнес потенциал.

По отношение на износа на пшеница, ечемик, царевица, слънчоглед и рапица за периода 2004-2011 год. прави впечатление, че при всички култури е налице тенденция на плавно увеличение. С изключение на стопанската 2007 г., износът от страната ни е със стабилни и увеличаващи се количества.

В световен мащаб България се нарежда на 12-то място по износ на пшеница и на 2-ро място по износ на слънчогледово семе (по данни на FAO).

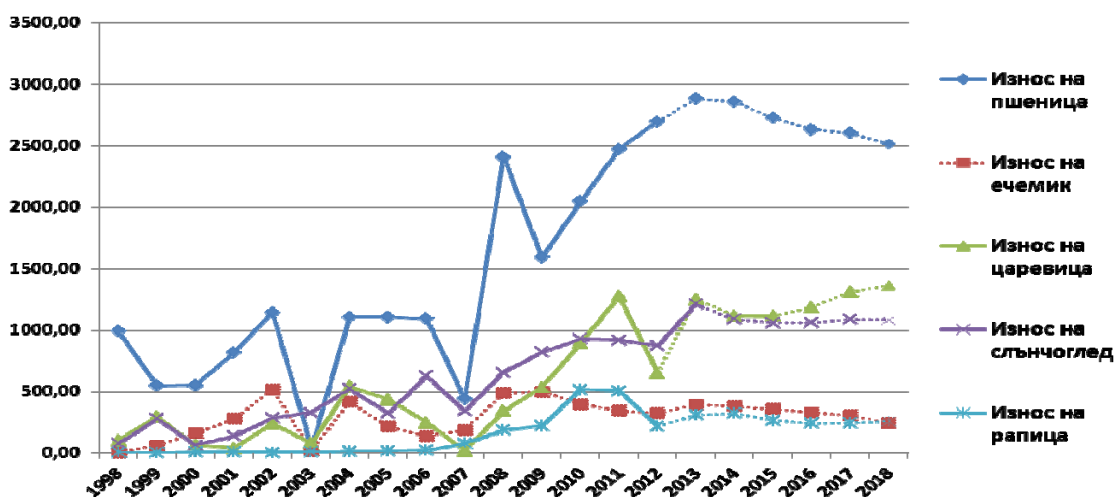
По данни на НСИ около 93% от общия експорт на пшеница през 2011/12 година са насочени за ЕС, основно за Испания (1 035,8 хил. тона), Италия (476,1 хил. тона), Гърция (367,5 хил. тона) и Румъния (238,1 хил. тона). Износът за трети страни е в размер на 170,6 хил. тона, като най-големи количества са реализирани в Етиопия (36,5 хил. тона), Либия (35,3 хил. тона) и Македония (32,4 хил. тона).

Най-големи количества слънчоглед са изнесени за Нидерландия, (за периода 2007-2010 г. износа за тази

страна се увеличава четворно). Големи количества се изнасят за Испания, Франция, Португалия и Румъния, на цени около средната за световния пазар. От групата на т.н. трети страни основен и традиционен търговски партньор за страната ни е Турция.

Износът на всички култури след 2013, до 2018 ще се запази на стабилен, сравнително на високо ниво. Най-голям дял ще продължи да има износът на пшеницата. Износът на слънчоглед ще задържи страната ни като един от водещите износители в света, а поради повишеното производство се очаква повишение на износа на царевица (Фигура 7).

Фигура 7. Износ, хил. тона



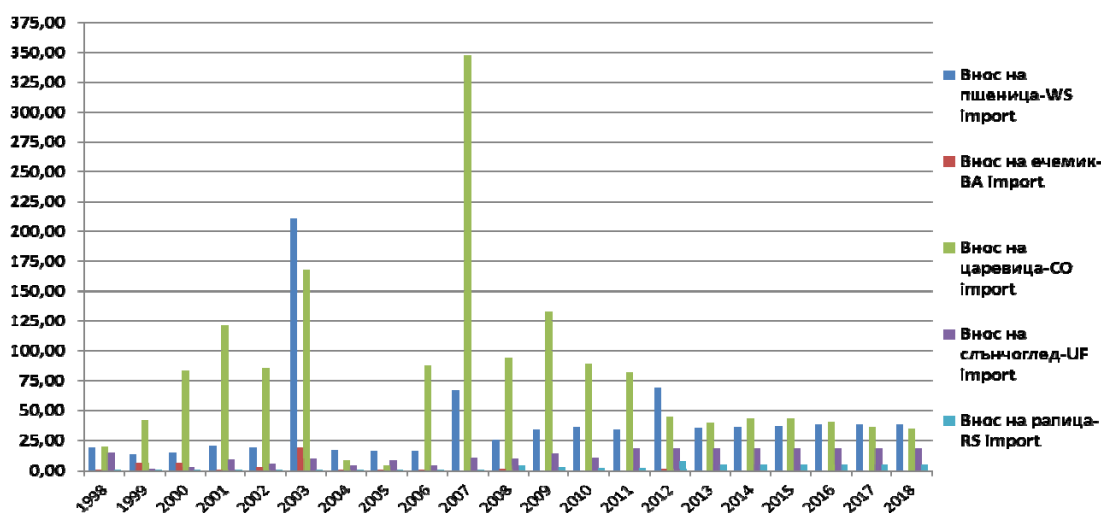
Източник: НСИ, МЗХ, проект CAPA

Внос

Вносът на разглежданите култури е основно за семена. Родното производство покрива изцяло нуждите за човешка консумация, като по-голямата част се изнася. Ако няма никакви непредвидени климатични шокове (както през 2007), които да доведат до пропадане на реколтата не се очаква

промяна в количеството внасяни семена (Фигура 8). Най-често в зависимост от вноса се намира царевичата и донякъде пшеницата, докато при рапица и слънчогледово семе сериозни увеличения при вноса не могат да се очакват.

Фигура 8. Внос, хил. тона



Източ

ник: НСИ, МЗХ, проект CAPA

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основният резултат от предвиждането на базови показатели е да се създаде подходяща основа за анализ на пазарите и политиката и симулация на различни сценарии. Разработеният модел се основава изключително на българските нужди и специфика, свързан е с моделите, разработени и поддържани от FAPRI, особено с модела за ЕС, известен като

модел GOLD. Много е важно да се подчертае, че създаваните проекции за бъдещето не са точни прогнози. Те се основават на едно нормално развитие, както на пазара, цените, така и на климата. Представените базови проекции не могат да дадат оценка за пазарните рискове, ценови шокове и други резки отклонения от нормалното състояние на пазара.



Резултатите показват продължаване на доминацията на тези пет култури в земеделието в България и независимо от минималния спад се оценява, че тези култури ще продължат да покриват по-голямата част от обработваемата земя в България. Наблюдават се вътресекторни размествания, като например се очаква площта със царевича да се увеличи, а площите заети с ечемик да намалеят. Площите с пшеница и слънчоглед са обект на минимални промени. По отношение на цените, те са изключително зависими от световните пазари. Очакваното намаление на цените в световен мащаб през следващите години ще се отрази и на националните цени, които ще следват същата посока. През разглеждания период националните изкупни цени ще останат по-ниски от международните цени, което се дължи на различни причини, едната от които е стойността на разходите за транспортиране и логистика до съответните пазари.

Подобряване на инфраструктурата и на логистиката са от съществено значение, за да може изкупните цени да се повишат и да достигнат европейските цени. Това е инфраструктура, както по р. Дунав, така и Черноморските пристанища, като тези разходи могат да бъдат поети от

публичните фондове защото те засягат всички и осигуряват публични блага.

Разходите трябва да бъдат контролирани, като по-високите технологии позволяват оптимизирането на разходите, а посредством анализи на почвата и влажността може да се контролира както торенето, така и химическата защита и да се извършват навременно технологичните операции.

Ниското равнище на животновъдството се отчита като слабост и увеличава зависимостта на сектора от външната търговия. Най-засегнато се оказва производството на царевича, където световните цени ще бъдат подложени на силен натиск поради преразглеждането на етанолната политика от страна на САЩ. Трябва да се отбележи, че повсеместното разпространение на петте култури в страната не води до едни и същи резултати, като междурегионалните различия достигат през отделни години високи стойности.

Като цяло представеният модел ще бъде предмет на постоянно обновяване и ще послужи като основа за разработване на различни сценарии за анализ на различни политики и мерки, и очаквани пазарни промени.



ЛИТЕРАТУРА

Аграрен доклад, 1998-2012, МЗХ
Статистически годишник 2000 –
2012, НСИ ЕС,

Агростатистически справочник
2000 – 2011, Система за земеделска
счетоводна информация 2005-2009 ,
отдел „Агростатистика” МЗХ, 2012

Преброяване на земеделските
стопанства в България през 2010.
Резултати. Отдел „Агростатистика”,
МЗХ, София 2012

DG Agri. The CAP after
2013. [http://ec.europa.eu/agriculture/cap-
post-2013/](http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/)

Eurostat Agriculture
Statistics. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
FAO
Statistics <http://faostat.fao.org/site/342/default.asp>

Hanrahan K. F. (2001): The EU
GOLD MODEL 2.1: An introductory
manual. Working Paper, AGMEMOD

IHS Global
Insight [http://www.ihs.com/products/global-
insight/index.aspx](http://www.ihs.com/products/global-insight/index.aspx)

Kazlauskienė, N, S. Devadoss &
W.. Meyers (1991). An Adaptive
Policy Simulation

Model to Analyze Price Reforms for
Lithuanian Food and Agricultural
Products. <http://www.card.iastate.edu/publications/DBS/PDFFiles/91br1.pdf>

Keats, S, S. Wiggins, J. Compton,
M. Vigneri (2010), Food price
transmission: rising international cereals
prices and domestic
markets. [http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.
uk/files/odi-assets/publications-opinion-
files/6240.pdf](http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/6240.pdf)

Meyers William H., P. Westhoff,
J.F. Fabiosa, D.J.Hayes, The FAPRI global
modeling system and outlook process,
Journal of international agricultural trade
and development, Vol 6, Issue 1, 2010
Nova Science Publisher, Inc